

ОСНОВНІ МІЖНАРОДНІ ЗАХОДИ З НАГОДИ 50-РІЧЧЯ ПІДПИСАННЯ ДОГОВОРУ ПРО АНТАРКТИКУ

Федчук А.

Національний антарктичний науковий центр МОН України, 01601 Київ, бульв. Тараса Шевченка, 16, тел. (44) 246-38-83, E-mail: andriyef@gmail.com

Договір про Антарктику було підписано 12-ма державами у м. Вашингтоні (США) 1 грудня 1959 р. Упродовж останніх 50 років цей документ забезпечував міцний фундамент для міжнародного співробітництва «виключно з мирною метою... на основі свободи наукових досліджень Антарктики». Спираючись лише на 14 базових статей Договору, Сторони розробили ефективну систему міжнародного управління для всього континенту та прилеглих морів. На сьогоднішній день до Договору про Антарктику вже приєдналися 47 країн, що разом складає близько 90% усього людства.

Підписання Договору про Антарктику 1 грудня 1959 р. у Вашингтоні
Послом США Германом Флегером, Головою конференції з Антарктики
(15 жовтня – 1 грудня 1959 р.).

З нагоди 50-річчя підписання Договору про Антарктику на 32-й Консультативній нараді з Договору про Антарктику (м. Балтімор, США, квітень 2009 р.) 28 Консультативних Сторін, у тому числі й Україна, схвалили Вашингтонську декларацію, у якій Сторони підтвердили свою прихильність до ключових положень Договору про Антарктику. Зокрема те, що Сторони усвідомлюють важливість ґрунтовних наукових досліджень, необхідних для прийняття міжнародних управлінських рішень «в інтересах усього людства». Варто відзначити основні політико-правові здобутки, що випливають з оцінки ефективності Договору про Антарктику.

Держсекретар США пані Гіллари Клінтон виголошує урочисту промову з нагоди святкування 50-річчя Договору про Антарктику (Балтімор, 6 квітня 2009 р.).

По-перше, Договір про Антарктику забезпечує використання 10% поверхні Землі винятково з мирною метою, включаючи проведення міжнародних інспекцій та науково-логістичне співробітництво. Крім того, це перший у світі договір про створення без'ядерної зони, де забороняється будь-яка військова діяльність. Ці підставові положення Договору зберігають свою актуальність і нині.

По-друге, правові норми, закладені у Статті IV щодо територіального суверенітету в Антарктиці, забезпечили тривалий і дієвий механізм вирішення та запобігання міжнародним конфліктам.

По-третє, Договір про Антарктику забезпечує безпрецедентне міжнародне наукове співробітництво, спрямоване на глибоке розуміння цінності природного середовища Антарктики та пов'язаних з нею морських екосистем. Договір також забезпечує необхідне підґрунтя для охорони навколишнього середовища.

По-четверте, Консультативні наради з Договору про Антарктику постійно розробляють та впроваджують у практику більш дієві механізми управління людською діяльністю на основі попереджувального підходу.

На 32-й Консультативній нараді з Договору про Антарктику українська делегація, крім участі в урочистих заходах з нагоди святкування 50-річчя Договору про Антарктику, представила принципи широкомасштабної системи управління, необхідної для впровадження у районі наукових інтересів України в Антарктиці. Також Консультативні Сторони високо оцінили і схвалили Правила поведінки для відвідувачів історичної пам'ятки «База F», що перебуває під спільним управлінням України та Великої Британії.

Українська делегація на 32-й Консультативній нараді з Договору про Антарктику (зліва направо): Віктор Нікітюк, Радник-посланник Посольства України у США; Андрій Федчук, експерт з туристичної та іншої неурядової діяльності в Антарктиці; Валерія Савченко, завідувач групи співробітництва з міжнародними організаціями, Національний антарктичний науковий центр МОН України

Нещодавно відбувся інший важливий захід у рамках III Міжнародного полярного року – саміт з Договору про Антарктику: науково-політична взаємодія в міжнародному управлінні (м.Вашингтон, 30 листопада – 3 грудня 2009 р.). То був унікальний міжнародний і міждисциплінарний відкритий форум, на якому вчені, юристи, державні службовці, освітяни та студенти обговорювали уроки Договору про Антарктику та його практичне значення для подальшого управління міжнародним простором, який не перебуває під юрисдикцією жодної з країн (а це майже 75% поверхні Землі). Арктика, морський шельф і відкриті води Світового океану, а також навколоземний космічний простір набуватимуть все більшого значення, хоча й можуть стати предметом міжнародних суперечок вже у найближчому майбутньому, зважаючи на зміни клімату та виснаження природних ресурсів.

У пленарному засіданні взяли участь Генеральний Секретар ООН Пан Гі-Мун, радник з наукових питань Президента США Джон Холдрен, а також Принц Монако Альберт II, відомий у світі своєю громадянською позицією щодо питань глобальних кліматичних змін.

На цьому форумі 1 грудня 2009 р. була представлена для схвалення відкрита «Одвічна Декларація», під якою всі бажаючі можуть поставити свій підпис через мережу Інтернет (www.atsummit50.aq). Декларація підкреслює важливу роль Договору про Антарктику і є закликом до підтримки «стійкого миру в світі та співробітництва, спрямованого на вирішення транскордонних міжнародних і глобальних викликів нашої цивілізації». Організатори форуму докладатимуть всіх зусиль до того, щоб цю декларацію визнала на офіційному рівні ООН.